

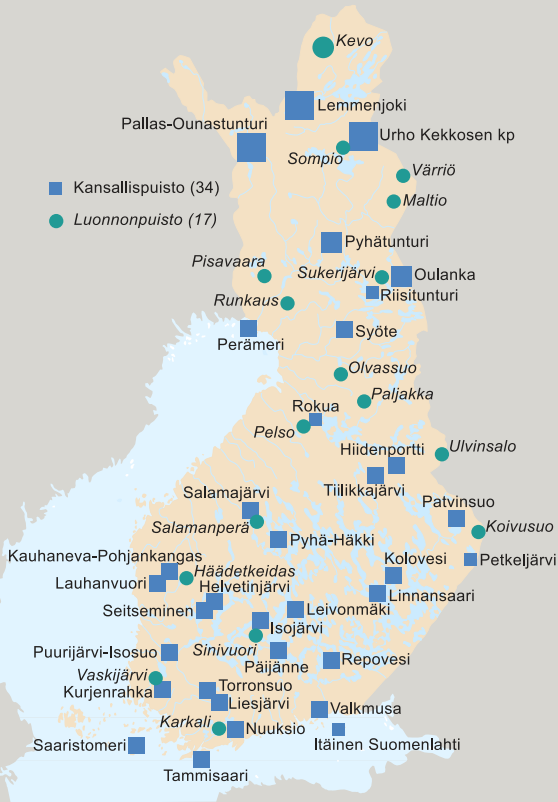
METSÄHALLITUKSEN LUONNONSUOJELU

Vuosikertomus 2003

METSÄHALLITUS

Metsähallituksen hallinnassa olevat kansallis- ja luonnonpuistot, erämaa-alueet ja retkeilyalueet sekä valtion yleiset vesialueet

Sisällys

Luonnonsuojelujohtajan katsaus 3
 Metsähallituksen luonnonsuojelu 4
 Retkeilijöille ja luontomatkailijoille palveluja kautta maan 5
 Leivonmäelle ja Repovedelle uudet kansallispuistot 8
 Valkoselkätikasta uusin vastuulajimme 10
 Ennallistamista ja perinnemaisemien hoitoa 12
 Luontomatkailua luontoa rasittamatta 14
 Metsähallituksen luontokeskukset, -talot ja palvelupisteet 15

▲ Naali (*Alopex lagopus*)

Toimitus: Liisa Nikula
 Kartat: Hannu Sipinen, © Metsähallitus
 Graafinen suunnittelu: Marianne Katainen
 Kannen kuva: Jari Kostet (Lortikan vuokratupa Isojärven kansallispuistossa)
 Takakannen kuva: Auvo Sapattinen (luontovalvoja työssä)

Metsähallitus, luonnonsuojelu 2004
 PL 94 (Vernissakatu 4), 01301 Vantaa
 Puhelin 0205 64 100
 Telefax 0205 64 4350
 www.metsa.fi, www.luontoon.fi

Erwego Painotuote Oy, Helsinki 2004
 Painos 4 500 kpl,
 painettu ympäristöystävälliselle paperille
 ISBN 952-446-419-5

Luonnonsuojelujohtajan katsaus

Metsähallituksen luonnonsuojelu hoitaa kansallis- ja luonnonpuistoja, muita luonnonsuojelualueita, erämaa-alueita sekä valtion retkeilyalueita maamme luonnonarvojen säilyttämiseksi ja jokamiesretkeilijän palvelemiseksi. Hoidossamme ovat myös valtion omistuksessa olevat merialueiden ja järvien yleiset vesialueet. Samalla luonnonsuojelu työllistää ja luo mahdollisuuksia luontomatkailulle ja tieteelliselle tutkimukselle sekä edistää Metsähallituksen talousmetsien kestäväää käyttöä. Toiminnan tavoitteista päättää vuosittain eduskunta ja niitä täsmentävät luonnonsuojelutehtäviä ohjaava ympäristöministeriö sekä retkeilypalvelutehtäviä ohjaava maa- ja metsätalousministeriö.

Valtioneuvoston hyväksymä toimenpideohjelma Metso, joka tähtää Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden turvaamiseen, ja luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämissä laadittu toimintaohjelma Vilmat sekä niihin liittyvät työllisyystukevat rahoituspäätökset jättevöittivät Metsähallituksen luonnonsuojelun tulosalueen toimintaa vuonna 2003.

Metso-ohjelman toteutus saatiin ripeästi käyntiin ja sen tulostavoitteet saavutettiin. Osana ohjelman toteutusta selvitettiin suojelualueiden luontotyyppit 136 000 hehtaarin alalta.

Luonnonmetsien rakennepiirteiden lisäämiseksi, luontaisen vesitasapainon palauttamiseksi ja uhanalaisten lajien säilymisen turvaamiseksi ennallistettiin yhteistyössä metsätalouden tulosalueen kanssa kertaluontoisesti 2 200 hehtaaria luonnonsuojelualueiden metsiä ja soita, jotka olivat olleet aiemmin talouskäytössä. Samalla parannettiin metsureiden työllisyystilannetta.

Euroopan unionin Life Luonto -rahasto myönsi rahoitusta 33:n Natura-alueen ennallistamishankkeelle, jossa Metsähallituksen yhteistyökumppaneina ovat Joensuun yliopisto, Karjalan prikaati, Suomen WWF ja UPM-Kymmene Oyj.

Lisa Nikula

Luonnonsuojelualueiden luontomatkailukäytön ja siihen liittyvän elinkeinotoiminnan edellytysten parantamiseksi kehitettiin muuan muassa Saaristomeren ja muiden merialueiden kansallispuistojen peruspalveluita ja jatkettiin Nuuksion kansallispuiston

kehittämishankkeita. Myös Leivonmäen, Repoveden, Lauhanvuoren ja useiden muiden kansallispuistojen palveluvarustusta parannettiin.

Toiminta eteni tuloksellisesti muillakin saroilla. Repoveden kansallispuisto perustettiin vuoden alussa ja sen hoidon ja käytön suunnittelu eteni nopeasti. Leivonmäelle perustettiin maaliskuun alussa maamme 35. kansallispuisto. Lisäksi ympäristöministeriö antoi Pallas-Yllästunturin kansallispuistoa koskevan lakiesityksen eduskunnalle.

Metsähallitus osallistui Itämeren suojeluohjelman vedenalaisen meriluonnon inventointiohjelman Velmun laatimiseen ja aloitti oman meribiologisen toimintasuunnitelmansa toteutuksen.

Euroopan pohjoisten suojelualueiden yhteistyön tehostamiseksi perustettiin Metsähallituksen aloitteesta Euroopan suojelualueliiton (EUROPARC) Pohjolan-Baltian osasto, jossa on jäseniä Islannista, Norjasta, Ruotsista, Suomesta, Virossa, Latviasta ja Liettuasta.

Metsähallitus solmi yhteistyösopimukset Museoviraston ja Geologian tutkimuskeskuksen kanssa.

Rauno Väisänen

Rauno Väisänen

Metsähallituksen luonnonsuojelu

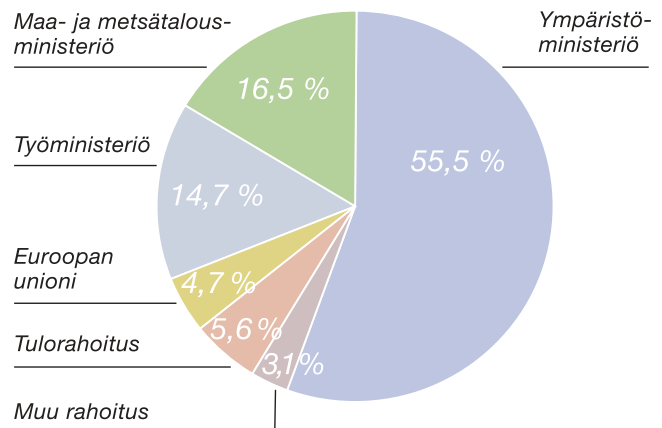
Metsähallitus hoitaa ja käyttää valtion omistamia maa- ja vesialueita. Metsähallitus on valtion liikelaitos, jolla on liiketaloudellista toimintaa ja yhteiskunnallisia tehtäviä. Yhteiskunnallisia tehtäviä, joiden rahoitus tulee pääosin valtion budjetista, ovat luonnon suojelu ja kansalaisille tuotettavat retkeilypalvelut. Metsähallituksen luonnonsuojelun organisaatioon kuuluu kuusi alueyksikköä sekä keskusyksikkö.

Metsähallituksen luonnonsuojelu hoitaa suurinta osaa luonnonsuojeluun ja retkeilyyn varatuista valtion omistamista alueista ja ohjaa niiden käyttöä. Vuonna 2003 hoidossamme oli yhteensä 37 300 km² maa- ja 31 100 km² vesialueita. Vuonna 2003 maa-alueiden pinta-ala kasvoi noin 700 km².

Metsähallituksen lakisääteiset luonnonsuojelu-alueet, erämaa-alueet, valtion retkeilyalueet, virkistymetsät, suojelualuevaraukset sekä yleiset vesialueet 31.12.2003.

Aluetyyppi	Lukumäärä	Pinta-ala, km ²
Kansallispuistot	34	8 138
Luonnonpuistot	17	1 503
Soidensuojelualueet	173	4 512
Lehtojensuojelualueet	49	11
Muut luonnonsuojelualueet	183	823
Metsähallituksen päätöksellä perustetut	24	8
Lakisääteiset luonnonsuojelu-alueet yhteensä	480	14 995
Suojeluohjelmien suojelualuevaraukset		7 777
Erämaa-alueet	12	14 898
Valtion retkeilyalueet	7	359
Virkistymetsät	93	1 618
Muut alueet yhteensä		24 652
Yleiset vesialueet (em. ulkopuolella)		24 348
Kaikki yhteensä		63 995

Metsähallituksen luonnonsuojelun rahoituslähteet vuonna 2003 (32 milj. euroa)

Lisäksi suojelemme ja seuraamme uhanalaisten lajien esiintymiä Metsähallituksen alueilla. Vastaamme maakotkan, saimaannorpan ja useiden muiden uhanalaisten lajien valtakunnallisesta suojelusta ja kannan seurannasta koko maassa. Tuotamme maksuttomia retkeilypalveluja jokamiehenoikeudella luonnossa liikkuville.

Metsähallituksen luonnonsuojelu osallistuu kansainväliseen luonnonsuojelutoimintaan ja edistää kokeilu- ja tutkimustoimintaa, joka tukee luonnon biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä.

Metsähallituksen luonnonsuojelun toimintaan käytettiin vuonna 2003 yhteensä 32 miljoonaa euroa ja työpanos oli 570 henkilötyövuotta. Vuoden 2003 lopussa Metsähallituksen luonnonsuojelussa työskenteli 300 vakinaista henkilöä. Määräaikaisten työntekijöiden työpanos oli noin puolet ja määräaikaisena työskenteli vuoden mittaan kaikkiaan 790 henkilöä.

Jari Kostet

▲ Järviluonnonkeskus toimii 1.3.2004 alkaen nimellä Oskari – Linnansaaren luontokeskus.

Retkeilijöille ja luontomatkailijoille palveluja kautta maan

Metsähallituksen luontokeskukset ja -talot, palvelupisteet, luontotuvat ja muut opastuspaikat jakavat tietoa luonnosta ja lähialueiden retkeilymahdollisuuksista. Erilaiset tapahtumat ja näyttelyt ovat 19 luontokeskuksemme ja -taloimme ohjelmistossa. Luontokeskuksista ja -taloista saa tietoa myös Metsähallituksen kaikista palveluista. Vuoden 2003 lopussa luontokeskuksia ja palvelupisteitä oli 23 ja niissä vieraili yhteensä 688 000 kävijää. Hoidossamme on myös yli 12 000 km erilaisia reittejä, joista retkeilyreittejä on lähes 3 500 km ja vesireittejä 1 000 km. Polttopuuhuoltoa tehdään 2 000 ja jätehuoltoa 650 kohteella.

Vuosi alkoi komeasti Syötteen kansallispuiston luontokeskuksen avajaisilla Pudasjärvellä. Ensimmäisenä toimintavuonna luontokes-

kuksessa kirjattiin 30 000 käyntikertaa. Syötteen kansallispuisto ja Iso-Syötteen retkeilyalue sijaitsevat luontokeskuksen välittömässä läheisyydessä.

Kilpisjärven, Käsivarren erämaa-alueen, Mallan luonnonpuiston sekä Saanan luonnonsuojelu- ja tutkimusalueen yhteinen asiakaspalvelukeskus Kilpisjärven luontotalo avattiin huhtikuun lopussa. Talon näyttely kertoo Käsivarren suurtunturialueen luonnosta ja Yliperän elämästä.

Vuonna 2003 valmistui esiselvitys Nuuksion kansallispuiston luontokeskuksen rakentamisesta. Siinä kartoitettiin luontokeskuksen tarpeita ja mahdollisuuksia sekä pohdittiin rakennuksen toimintamallia ja alustavia sijaintivaihtoehtoja. Luontokeskuksen perusajatuksena on avata kävijälle ikkuna Suomen luontoon, toimia koko Nuuksion

järviylängön yhteisenä palvelupisteenä ja ympäristökasvatuksen keskuksena.

Metsähallituksen luonnonsuojelun hoitamissa kohteissa on tarjolla monenlaista mielenkiintoista tekemistä. Palveluja ja kohteita esitellään luonnosta kiinnostuneille myös messuilla ja muissa tapahtumissa.

Metsähallitus esitteli helmikuussa 2003 vesilläliikkujille sopivia kohteita ja suunnattuja palveluja ensi kertaa esillä kymmenpäiväisillä Vene 03 Båt -messuilla. Vesiluonnon ammattilaisemme esittelivät messuilla tarjontaamme karttojen ja uusien vesilläliikkujien verkkosivujen avulla.

▲ Messuosaston kartat Suomenlahden alueen, Pääjärven ja Linnansaaren kansallispuistoista vetivät osastollemme arviolta 8 000 kävijää.

Euroopan kansallispuistopäivää vietettiin 24.5. jo viidettä kertaa. Päivän tavoitteena on tehdä kansallispuistoja tunnetuksi varsinkin niiden lähiympäristössä eläville. Vuonna 2003 aiheena oli kansallispuistot ja vapaaehtoistyö. Parissakymmenessä luontokeskuksessa tai kansallispuistossa oli tarjolla monenlaista talkootyötä: maaston siivousta, polttopuun karräämistä, linnunpönttöjen tekoa, talkkunan keittoa ja lampaiden keritsemistä.

Pohjoismaista luonnonkukkien päivää vietettiin 15.6. Suomessa ensi kertaa. Kasviharrastuksen ja luontotuntemuksen lisäämiseksi maassamme järjes-

Jari Kostet

▲ Luonnonkukkien päivän tunnuksesta on Suomen kansalliskukka kielo.

tettiin lähes 70 maksutonta retkeä eri puolilla maata. Päivän järjestelyihin osallistui myös Metsähallitus.

Euroopan rakennusperinnön juhluvuonna 2003 esiteltiin rakennustaitoa ja arvokkaita rakennuksia. Seitsemisen luontokeskuksessa oli luentoja, perinnetiloina toimivat entiset metsänvartijatilat ja torpat sekä niiden tapahtumat houkuttivat monia rakennusperinnöstä kiinnostuneita. 12.9. vietetyn rakennusperintöpäivän aiheena oli avoimet ovet rakennusperintöön.

Yhteinen maa on kiertävä näyttely, joka kertoo pohjoisen pallonpuoliskon kansojen luontosuhteesta nykyaikaisen keinojen. Se on Inarissa sijaitsevien Ylä-Lapin luontokeskuksen Siidan ja Saamelaismuseon yhteishankinta. Pohjoisimmassa luontokeskuksissa kiersi vuonna 2003 näyttely uhanalaisesta naalista, sen suojelusta ja tutkimuksesta. Pallastunturin luontokeskuksessa puolestaan avattiin puiston 65-vuotisjuhlavuoden kunniaksi uusi audiovisuaalinen esitys, josta on kuusi kieliversioita. Vilkkaimpina aikoina esitystä on näytetty lähes taukoamatta.

Suomen retkeilyoppaasta julkaistiin jo kolmas uudistettu painos yhdessä Edita Publishing Oy:n kanssa. Luonnossa liikkujan kohteista ja muusta toiminnastamme sai vuonna 2003 tietoa myös 1 650 verkkosivulta osoitteesta www.metsa.fi, jossa on lisäksi tietoa 360 julkaisusta ja muusta painotuotteesta.

Metsähallituksen luontokeskusten, -talojen ja palvelupisteiden arvioidut käyntikerrat 2003

Hossan luontokeskus	41 200
Hämeen luontokeskus	20 800
Järviuonnonkeskus	14 400
Kainuun luontokeskus	8 500
Luontokeskus Kellokas	57 600
Kilpisjärven luontotalo	9 900
Koilliskairan luontokeskus	21 400
Nestori – Saimaan luontokeskus	9 800
Oulangan luontokeskus	71 800
Pallastunturin luontokeskus	37 700
Pyhätunturin luontokeskus	26 300
Ruunaan luontokeskus	15 800
Savukosken luontokeskus	8 900
Seitsemisen luontokeskus	31 500
Siida – Ylä-Lapin luontokeskus	89 700
Sinisimpukan luontokeskus	20 200
Syötteen luontokeskus	30 300
Tammisaaren luontokeskus	26 000
Tunturi-Lapin luontokeskus	24 500
Luontokeskukset (19) yhteensä	566 300
Palvelupiste Etiäinen	37 700
Ivalon palvelupiste	8 700
Palvelupiste Karhuntassu	65 000
Palvelupiste Kiehininen	10 000
Palvelupisteet (4) yhteensä	121 400
Kaikki (23) yhteensä	687 700

Kansallispuistojen arvioidut käyntikerrat 2003

Helvetinjärvi	32 000
Hiidenportti	7 500
Isojärvi	8 000
Itäinen Suomenlahti	15 000
Kauhaneva-Pohjankangas	6 000
Kolovesi	6 000
Kurjenrahka	20 000
Lauhanvuori	25 000

Leivonmäki	4 500
Lemmenjoki	10 000
Liesjärvi	15 000
Linnansaari	28 000
Nuukio	100 000
Oulanka	165 000
Pallas-Ounastunturi	125 000
Patvinsuo	15 000
Perämeri	7 000
Petkeljärvi	17 000
Puurijärvi-Isosuo	15 000
Pyhä-Häkki	11 000
Pyhätunturi	25 000
Päijänne	8 000
Repovesi	65 000
Riisitunturi	7 000
Rokua	24 000
Saaristomeri	80 000
Salamajärvi	7 000
Seitseminen	40 000
Syöte	24 000
Tammisaaren saaristo	20 000
Tiilikkajärvi	6 000
Torransuo	20 000
Urho Kekkosen kansallispuisto	160 000
Valkmusa	5 000
Yhteensä	1 123 000

Valtion retkeilyalueiden arvioidut käyntikerrat 2003

Evon retkeilyalue	50 000
Hossan retkeilyalue	42 000
Iso-Syötteen retkeilyalue	22 000
Kylmäluoman retkeilyalue	34 000
Oulujärven retkeilyalue	27 000
Ruunaan retkeilyalue	118 000
Teijon retkeilyalue	60 000
Yhteensä	353 000

Mikael Hiltze

▲ Leivonmäen kansallispuisto on maamme 35. kansallispuisto.

Leivonmäelle ja Repovedelle uudet kansallispuistot

Metsähallituksen luonnonsuojelu hoitaa lähes kaikkia valtion maille perustettuja luonnonsuojelualueita. Myös pohjoiset erämaa-alueet, valtion retkeilyalueet ja luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvat, suojelukohteiksi varatut alueet ovat hoidossamme. Vastuullamme on lisäksi 19 virkistysmetsää.

Ympäristöministeriö perusti vuonna 2003 kaksi uutta kansallispuistoa. Repoveden kansallispuisto perustettiin vuoden alussa Valkealan ja Mäntyharjun kuntiin UPM-Kymmene Oyj:n lahjoittamaa maata kansallispuiston perustamista varten.

Maamme 35. kansallispuisto on Leivonmäen kansallispuisto, joka perustettiin maaliskuun alussa. Sen keskisuomalainen suo-, ranta-, harju- ja metsäluonto sopii hyvin retkeilykohteeksi ja opetus- käyttöön.

Vuonna 2003 vietettiin maamme vanhimmissa Pyhätunturin ja Pallas-Ounastunturin kansallispuistoissa 65-vuotisjuhlia, kun taas Saaristomeren ja Urho Kekkosen kansallispuistot juhlivat 20-vuotis-taivaltaan. Nuorin juhlija oli 10-vuotias Päijänteen kansallispuisto, jossa merkkipäivän kunniaksi järjestettiin laivaretki.

Euroopan unionin komissio hyväksyi vuoden lopulla 19 aluetta Ylä-Lapissa alpiinisen vyöhykkeen Natura-alueiksi ja samalla osaksi eurooppalaista ekologista Natura 2000 -verkostoa. Alpiinisista Natura-alueista 17 on osaksi tai kokonaan Metsähallituksen mailla, joilla niiden pinta-ala 17 810 km². Alueet ovat pääosin erämaa-alueita.

Yhteistyö Saamelaiskäräjien kanssa edistyi. Saamelaiskäräjät laativat Metsähallituksen pyynnöstä arvion erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien vaikutuksista saamelaiskulttuuriin normaalin

lausunnon lisäksi. Metsähallitus ylläpitää Sevettijärven luontotupana toimivaa Kolttien perinnetaloa.

Merenkurkun luonnonsuojelualueiden hoidon ja käytön suunnittelusta valmistui esiselvitys yhteistyössä ruotsalaisten kanssa. Työssä yhdistettiin molempien maiden käytäntöjä ja periaatteita alueiden hoidossa ja käytön ohjauksessa. Suomen Mikkeliinsaarten ja Ruotsin Holmön hoidon ja käytön suunnittelu aloitettiin esiselvityksen perusteella.

Metsähallituksen luonnonvarojen hoidon ja käytön suunnittelua uudistettiin vuonna 2003. Aiempi alue-ekologinen suunnittelu yhdistettiin luonnonvarasuunnitteluun. Ensimmäinen uudenlainen luonnonvarasuunnitelma valmistui Kainuuseen. Kainuun suunnitelmassa luonnon virkistys- ja matkailukäyttö korostui entistä enemmän, mikä näkyy metsien maisema-arvojen säilyttämisenä ja

Euroopan unionin Life Luonto -hankkeet, joissa Metsähallituksen luonnonsuojelu oli mukana vuonna 2003

Tavoite: Luonto- ja lintudirektiivein ensisijaisesti suojeltavien lajien ja elinympäristöjen suojelu sekä Natura 2000 -alueiden kehittäminen.

- 2003–2008** Uhanalaisen Fennoskandinavian naalin suojelu
- 2003–2007** Suomenlahden muuttoreitillä sijaitsevien lintuvesien hoito
- 2002–2007** Karjalan suot ja ikimetsät, helmiä luonnonhistorian ketjussa
- 2002–2007** Boreaalisten metsien ja puustoisten soiden ennallistaminen
- 2002–2006** Soiden ennallistaminen ja ympäristökasvatus Pohjois-Savossa
- 2002–2005** Evo – eteläsuomalaisen metsäluonnon suojelua ja tiedotusta
- 2002–2005** Suomen eteläisimpien aapasuoerämaiden suojelu Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa
- 2001–2006** Linnustollisesti arvokkaiden kosteikkojen suojelu Keski-Suomessa
- 2001–2005** Pohjois-Karjalan lehdot, tikkametsät ja luonnon metsät
- 2001–2004** Niittyjen ennallistaminen ja hoito Suomessa, Ruotsissa ja Virossa
- 2001–2004** Siikalahden arvokkaan lintujärven suojelu ja hoito
- 2000–2005** Tikankontin ja lettorikon suojelu Pohjois-Suomessa
- 2000–2005** Keski-Lapin linnustollisesti arvokkaiden aapasoiden suojelu ja käyttö
- 1999–2004** Lounais-Suomen arvokkaiden kosteikkojen kunnostushanke
- 1999–2003** Pirkanmaan lehtojen hoito ja suojelu

kehittämisenä Kainuun matkailun painopistealueilla. Vuonna 2003 aloitettiin luonnonvarojen käytön suunnittelu Länsi-Suomessa.

Kenttätyön työkirjalla yhtenäisiin työtapoihin

Luonnonsuojelun tulosalueen palveluksessa olevan kenttähenkilöstön työn kehittämiseksi valmistui kenttätyön työkirja. Työkirja otettiin käyttöön vuoden 2003 alussa ja siinä käsitellään kymmeniä erilaisia palveluvarustuksen, luonnonhoidon ja asiakaspalvelun kenttätöitä. Kirjaan on kerätty niin ikään parhaita käytäntöjä ja työtä helpottavia niksejä. Kenttähenkilöstön koulutusohjelman tavoitteena on metsien monikäytön erikoisammattitutkinto. Tässä 11 opintoviikon koulutuksessa on yli 60 opiskelijaa. Koulutus päättyy syksyllä 2004.

- 1999–2003** Pohjois-Savon lehtipuuvaltaiset luonnonmetsät ja lehdot
- 1999–2003** Ylläs-Aakenuksen alueen vanhojen metsien suojelun toteuttaminen
- 1999–2003** Boreaalisten luonnonmetsien suojelun ja muiden käyttömuotojen yhteensovittaminen Syöteen alueella

Euroopan unionin rakennerahastojen tukemat hankkeet, joissa Metsähallituksen luonnonsuojelu oli mukana vuonna 2003

Tavoite: Alueellisten erojen vähentäminen EU:n sisällä tukemalla heikommin kehittyneitä alueita. Monenlaisten ympäristöhankkeiden toteuttaminen.

- 2003–2006** Historiasta virtaa Lieksanjoen luontomatkailuun (Interreg III A Karjala)
- 2003–2005** Kalevala-puistot (Interreg III A Karjala)
- 2003–2005** Suurpetotietokeskuksen toiminnan käynnistäminen (Interreg III A)
- 2003–2005** Jokihelmisimpukan esiintyminen ja populaation tila Fennoskandian luoteisosassa
- 2002–2004** Kestävän luontomatkailun kehittäminen Unescon Saaristomeren ja Länsi-Viron biosfäärialueilla
- 2002–2004** Paluu lähteille, luonto-opastusta perinteitä vaalien Luontomatkailun edistäminen Oulangan ja Paanajärven kansallispuistoissa (Interreg III A)
- 2001–2003** Tiukanjoen alaosan palveluvarustus (tavoite-ohjelma 2)
- 2001–2003** Merenkurkun Ympäristö (Interreg III A)
- 2001–2003** Luontopolut ja virkistyskäytön rakenteet

Valkoselkätikasta uusin vastuulajimme

Jari Koster

▲ Valkoselkätikka viihtyy Keski-Suomessa, Etelä-Savossa, Etelä-Karjalassa ja Päijät-Hämeessä.

Luonnonsuojelu vastaa uhanalaisten eläin- ja kasvilajien suojelusta Metsähallituksen mailla. Metsähallituksella on erityisvastuu 34 lajista, kuten neidonkengästä (*Calypso bulbosa*), ruijanesikosta (*Primula nutans* var. *jokelae*), pohjanailakista (*Silene furcata*), maakotkasta (*Aquila chrysaetos*), naalista (*Alopex lagopus*) ja saimaannorpasta (*Phoca hispida saimensis*). Vuoden 2003 alusta myös valkoselkätikka (*Dendrocopos leucotos*) on kuulunut näihin. Useimmat Metsähallituksen vastuulla olevista lajeista ovat EU:n tärkeinä pitämiä lintu- ja luontodirektiivien lajeja.

Vastuu maamme valkoselkätikkakannan seurannasta siirtyi Suomen WWF:ltä Metsähallitukselle vuoden 2003 alussa.

Valkoselkätikan pesimätulos oli vuonna 2003 paras koko 10-vuotisen seurannan aikana: kesällä löydettiin 34 pesintää. Lintulajin kannan arvioidaan olevan 40-50 paria, mikä kertoo siitä, että valkoselkätikkakannan välitön taantuminen lienee pysähtynyt. Työn alkaessa vuonna 1994 havaittiin vain 11 valkoselkätikan pesintää.

Maakotkan pesintä onnistui 145 reviirollä. Muutamia pesintöjä todettiin epäonnistuneen ihmisen aiheuttaman tahattoman tai tahallisen häiriön vuoksi kotkan levinneisyysalueen eteläisissä osissa. Rengastusikäisen poikasten määrä, 186 oli suurempi kuin kertaakaan 40 vuotta kestäneen maakotkaseurannan aikana. Erityisen hyvä pesintätulos oli Inarissa, Koillismaalla ja Lounais-Lapissa – kiitos hyvän ravintotilanteen: jäniksiä ja kanalintuja oli runsaasti. Myös löydettyjen maakotkan elinympäristöjen ja pesien määrän kasvu lisäsi poikasten määriä.

Suomessa tunnetaan 375 maakotkan elinympäristöä, joilla kotka on pesinyt viimeisen 10 vuoden aikana. Näistä neljä viidestä on Lapin läänissä Maakotkan pesien tarkastamiseen syrjäisillä erämaa-alueilla käytettiin ensi kertaa helikopteria hyvin tuloksin.

Uusia uhanalaisten lajien esiintymiä löytyi muun muassa puolustusvoimien käytössä olevilta alueilta, joiden hoidosta Metsähallitus on vastannut vuoden 2002 alusta. Parolasta löydettiin uusia uhanalaisten hyönteisten esiintymiä, joita ovat mm. ukkovalekas (*Trichonyx sulcicollis*) ja pujokärsäkäs (*Baris artemisiæ*). Öron saarella Dragsfjärdissä tehdyssä luontoinventoinnissa paljastui, että maamme ainoa merivehnäkasvusto (*Elymus farctus*) on odotettua elinkelpoisempi. Lisäksi lajista löytyi toinen esiintymä.

Hangon Uddskatanilla laukkaneilikkaesiintymän (*Armeria maritima*) hoito lisäsi kukkivien kasvien osuutta selvästi. Myös kasvin kukkavanojen määrä oli kasvanut moninkertaiseksi ja esiintymän taantuminen pysähtynyt.

Anu Eskelinen

▲ Korouoman vesiputouksiin muodostuvat jääseinämät ovat suosittuja talvikiipeilykohteita. Jääkuori suojaa monipuolista lajistoa, joten näillä kohteilla kiipeily ei muodosta uhkaa lajistolle.

Korouoman rotkolaakson luonnonsuojelualueella Posiolla selvitettiin kesä- ja talvikiipeilykohteiden kalliokasvilajistoa, jotta kiipeilyä voitaisiin tarpeen mukaan ohjata kulutusta paremmin kestäville alueille. Selvityksen tekijöiltä vaadittiin sammal- ja jäkälälajien tuntemuksen lisäksi myös kovaa päätä – tekiväthän tutkijat työtään laskeutumisköyden varassa. Työturvallisuus varmistettiin paikallisten kiipeilijöiden asiantuntemuksen avulla.

Korouoman kallioilta löytyi neljä valtakunnallisesti vaarantunutta sammallajia, joista pahtakinnasammalta (*Scapania crassiretis*) löytyi runsaasti uoman seinämiltä. Myös muita uhanalaisia sammalia, jäkäliä ja putkilokasveja löytyi. Korouoman vesiputoukset, jotka talvisin ovat suosittuja jääkiipeilykohteita, osoittautuivat lajistoltaan arvokkaiksi. Nykyiset kiipeilyreitit ja kiipeilyn määrä eivät uhkaa Korouoman lajistoa välittömästi.

Jokihelmisimpukan eli raakun esiintymiä alettiin kartoittaa loppukesällä Inarin itäosissa ja Paatsjoen laaksossa Norjan ja Venäjän puolella. Osin EU:n Interreg-rahoituksella toteutettavassa kolmivuotisessa hankkeessa yhteistyökumppaneina on Svanhovdin

ympäristökeskus Norjassa ja Pasvikin luonnonpuisto Venäjällä. Tarkoituksena on kartoittaa raakun esiintyminen näillä alueilla ja kehittää nopeita menetelmiä raakutilanteen selvittämiseksi laajoilla alueilla. Työssä tarvitaan ympäristötehtäviin päteviä laitesukeltajia, joita koulutetaan paikallisista sukellusharrastajista Inarissa.

Metsähallitus ylläpitää maamme suurpedoista karhusta, sudesta, ilveksestä ja ahmasta kertovaa verkkosivustoa www.suurpedot.fi, jossa on yli 330 sivua.

▼ Tunturihaukan pesintätulos oli vuonna 2003 paras pitkään aikaan. Pesätarkastuksissa havaittiin yli 40 poikasta.

Juha Ilkka

Oy HeiliFoto Ab

▲ Polttamalla ennallistettua metsää kaksi vuotta palon jälkeen. Poltossa puuston rakenne monipuolistuu: muodostuu lahopuuta, lisääntynyt valo mahdollistaa lehtipuuston syntymisen ja syntyy vaihtelua puuston ikä- sekä tilarakenteeseen.

Ennallistamista ja perinnemaisemien hoitoa

Hoidamme elinympäristöjä, jotta uhanalaiset ja harvinaiset lajit sekä niiden elinympäristöt säilyisivät. Perinneympäristöjä hoitamalla suojelemme arvokkaita maisemia ja eliöstöjä sekä vaalimme kulttuuriperintöä. Ennallistamalla pyrimme palauttamaan ihmisen muuttaman alueen luonnontilaan tai mahdollisimman lähelle sitä. Luonnontilaisten metsien ja perinneympäristöjen lajistossa on eniten uhanalaisia lajeja.

Vuonna 2003 Metsähallitus ennallisti 1 145 hehtaaria metsiä ja 1 185 hehtaaria soita. Perinneympäristöjen kunnostusta ja hoitoa teimme niin ikään 1 200 hehtaarin alalla.

Vuoden 2003 syksyllä alkoi mittava, puoliksi EU-rahoitteinen hanke Boreaalisten metsien ja puistois-

ten soiden ennallistaminen. Hankkeen budjetti on 3,7 miljoonaa euroa, toimijoita on lukuisia ja tehtävänä on kaikkiaan yli 30 Natura-alueen ennallistaminen. Hankkeen aikana on tarkoitus ennallistaa noin 5 000 hehtaaria metsiä eri menetelmin, suunnitella tulevia ennallistamiskohteita ja seurata ennallistamisen vaikutuksia.

Metsähallitus on mukana Suomen WWF:n koordinoimassa Euroopan unionin osittain rahoittama Life Luonto -hankkeessa Niittyjen kunnostaminen ja hoito Suomessa, Ruotsissa ja Virossa. Hankkeessa ennallistetaan perinneympäristöjä ja selvitetään hoidon vaikutuksia perhoslajistoon. Päiväperhoslajien laskennat valmistuivat. Sipoon Hindsbyssä kunnostettiin maakunnallisesti arvokas

alue hakamaita ja niittyjä. Hankoniemellä raivattiin merenrantaniittyä: sen jälkeen maisemaa pitää avoimena laiduntava karja, jonka omistajien kanssa on tehty sopimukset. Myös Iniön ja Houtskarinkunnissa olevilla saarilla ennallistettiin perinnemaisemaa.

Kalajoen Rahjan saaristossa laidunsi noin 100 lammasta perinnemaiseman hoitotöissä. Valtion omistamilla lintualueilla Kristiinankaupungin Pohjoislahdella ja Kokkolan Laajalahdella laidunsi ylämaankarjaa. Tavoitteena on palauttaa kahlaajille suotuisa matalakasvuinen merenrantaniitty.

Lounais-Suomen arvokkaiden kosteikkojen hoito- ja kunnostushanketta rahoitetaan niin ikään osittain EU:n Life Luonto -rahastosta. Vuonna 2003 rakennettiin retkeily- ja palveluvarustusta Mietoistenlahdelle, Otajärvelle, Omenajärvelle ja Koskeljär-

velle. Euran Koskeljärvelle valmistui uusi lintutorni. Suurin osa hankkeeseen kuuluvista Mietoistenlahden rantaniityistä on jo laidunmaana tai niitetty.

Perinnemaisemien hoidolla säilytetään myös kulttuuriarvoja varsinkin historiallisesti merkittävissä kohteissa. Maisemaa avattiin raivaamalla ja niittämällä Inarin Pielpajärven erämaakirkon kentällä, Lemmenjoen kansallispuiston Matti Mustan kentällä, Hammastunturin erämaa-alueen Ritakosken kentällä sekä Ylä- ja Alaniityillä Pallas-Ounastunturin kansallispuistossa. Kevon luonnonpuistossa Kevonsuun niityn perinnemaisemaa hoitamassa oli laiduntavia lampaita.

▲ Perinnemaiseman hoitaja työssään Saaristomerellä.

Tapio Heikkilä

Luontomatkailua luontoa rasittamatta

Metsähallituksen luonnonsuojelu on laatinut kestävän luontomatkailun periaatteet, jotka ohjaavat luontomatkailua ja sen edellytysten kehittämistä luonnonsuojelua erämaa-alueilla sekä suojeluohjelmakohteilla. Kestävää luontomatkailua kehitetään yhteistyössä matkailuyrittäjien, paikallisten asukkaiden, kuntien ja muiden yhteisöjen kanssa. Toimijasta ja alueesta riippuen tämä voi toteutua eri tavoin.

Luonnonsuojelualueiden tarkoituksena on luonnon suojelu, mutta ne palvelevat myös luonnossa virkistäytymistä, tutkimusta ja luonnonharrastusta. Luonnon virkistyskäyttö on yleensä myös luontomatkailua. Luontomatkailulla tarkoitetaan kaikkea luontoon perustuvaa matkailua pois lukien päivittäinen lähivirkistäytyminen.

Kestävän luontomatkailun tavoitteena on se, että luonnossa matkaavat saavat kokea hienoja luontoelämyksiä ilman, että luontoarvot vaarantuvat. Pyrimme ottamaan huomioon niin ekologisen, sosiaalisen, kulttuurisen kuin taloudellisen kestävyuden näkökulmat.

Hyvin suunniteltu ja toteutettu luontomatkailu ei uhkaa luontoa eikä paikalliskulttuuria eikä siitä myöskään aiheudu häiriötä muille luonnossa liikkujille. Parhaimmillaan luontomatkailu edistää henkistä ja fyysistä hyvinvointia ja tukee paikallista elinkeinoelämää.

Metsähallituksessa kehitellään parhaillaan mittareita luontomatkailun ympäristövaikutusten mittaamiseksi. Niiden avulla seurataan luontomatkailun ekologisia, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia. Kestävän luontomatkailun mittarit otetaan osaksi suojelualueiden hoidon ja käytön suunnittelua.

Kestävästä luontomatkailusta julkaistiin sidosryhmille suunnattu esite sekä verkkosivut osoitteessa www.metsa.fi.

Jari Koster

▲ Viitoitus ohjaa luonnossa liikkujia turvallisille reiteille. Reitit suunnitellaan niin, että arimmat alueet säilyvät mahdollisimman koskemattomina.

Nämä yhdeksän kestävän luontomatkailun periaatetta ohjaavat toimintaamme:

- 1 Luontoarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnon suojelua
- 2 Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän
- 3 Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä
- 4 Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät
- 5 Asiakkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistymiseen paranevat
- 6 Asiakkaiden henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuu
- 7 Vaikutetaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen
- 8 Viestintä ja markkinointi on laadukasta ja vastuullista
- 9 Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä

Metsähallituksen luontokeskukset, -talot ja palvelupisteet

Palvelupiste Etiäinen

96930 Napapiiri, puh. 0205 64 7820

Hossan luontokeskus

Jatkonsalmentie 6, 89600 Suomussalmi, puh. 0205 64 6041

Hämeen luontokeskus

Härkätie 818, 31380 Letku, puh. 0205 64 4630

Ivalon palvelupiste

PL 35, 99801 Ivalo (Ivalontie 10), puh. 0205 64 7701

Kainuun luontokeskus

Lenttiirantie 342 D, 88900 Kuhmo, puh. 0205 64 6380

Palvelupiste Karhuntassu

Torangintaival 2, 93600 Kuusamo, puh. 0205 64 6800

Luontokeskus Kellokas

95970 Äkäslompola, puh. 0205 64 7039

Palvelupiste Kiehininen

Honkapolku 3, 99830 Saariselkä, puh. 0205 64 7200

Kilpisjärven luontotalo

99490 Kilpisjärvi, puh. 0205 64 7990

Koilliskairan luontokeskus

99695 Tankavaara, puh. 0205 64 7251

Nestori – Saimaan luontokeskus

Akselinkatu 8 (käynti Aino Acktén puistotie 5), 57130 Savonlinna, puh. 0205 64 5929

Oskari – Linnansaaren luontokeskus

Ohitustie 7, 58900 Rantasalmi, puh. 0205 64 5916

Oulangan luontokeskus

Liikasenvaarantie 132, 93999 Kuusamo, puh. 0205 64 6850

Pallastunturin luontokeskus

99330 Pallastunturi, puh. 0205 64 7930

Pyhätunturin luontokeskus

Kerontie 22, 98530 Pyhätunturi, puh. 0205 64 7302

Ruunaan luontotalo

Ruunaantie 129, 81750 Pankakoski, puh. 0205 64 5757

Savukosken luontokeskus

Samperintie 32, 98800 Savukoski, puh. 0205 64 7556

Seitsemisen luontokeskus

Seitsemisentie 110, 34530 Länsi-Aure, puh. 0205 64 5270

Siida – Ylä-Lapin luontokeskus

Inarintie, 99870 Inari, puh. 0205 64 7740

Sinisimpukan luontokeskus

Meripuistontie, 25930 Kasnäs, puh. 0205 64 4620

Syötteen luontokeskus

Erätie 1, 93280 Syöte, puh. 0205 64 6550

Tammisaaren luontokeskus

Rantapuistikko, 10600 Tammisaari, puh. 0205 64 4613

Teijon luontotalo

Skoilantie 491, Mathildedal (käyntiosoite),
Haarlantie 4, 25500 Perniö (postiosoite), puh. 0205 64 4700

Terranova – Merenkurkun luontokeskus*

PL 2 (Museokatu 2), 65101 Vaasa, puh. (06) 325 3800

Tunturi-Lapin luontokeskus

Peuratie 15, 99400 Enontekiö, puh. 0205 64 7950

* Yhteistyössä Pohjanmaan museon kanssa

Metsähallituksen luonnonsuojelu

Luonnonsuojelu, keskusyksikkö

PL 94, 01301 Vantaa, puh. 0205 64 100

Etelä-Suomen luontopalvelut

PL 94, 01301 Vantaa, puh. 0205 64 100

Länsi-Suomen luontopalvelut

PL 38, 39701 Parkano, puh. 0205 64 5500

Itä-Suomen luontopalvelut

Akselinkatu 8, 57130 Savonlinna, puh. 0205 64 5500

Pohjanmaan-Kainuun luontopalvelut

Torangintaival 2, 93600 Kuusamo, puh. 0205 64 6800

Perä-Pohjanmaan luontopalvelut

PL 8016, 96101 Rovaniemi, puh. 0205 64 7600

Ylä-Lapin luonnonhoitoalue

PL 36, 99801 Ivalo, puh. 0205 64 7700

Luonnon ja ihmisen asialla

Metsähallituksen luonnonsuojelu suojelee ja hoitaa alkuperäistä ja uhanalaista suomalaista luontoa sekä tuottaa luonnossa liikkujille retkeilypalveluja. Työkenttäämme ovat lähes kaikki maamme kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut valtion suojelualueet sekä pohjoiset erämaat ja suuri määrä retkeilijöitä varten varustettuja muita valtion alueita. Alueiden hoidosta vastaa kuusi luontopalvelutnimistä alueyksikköömme. Alueiden luonnosta ja palveluista kertovat luontokeskukset ja - talot sekä muut palvelupisteemme. Tietoa niistä saa myös verkkopalvelustamme www.luontoon.fi. Toiminnastamme on tietoa Metsähallituksen verkkosivuilla www.metsa.fi.

METSÄHALLITUS

PL 94 (Vernissakatu 4, Tikkurila), 01301 Vantaa
Puhelin 0205 64 100, telefax 0205 64 4350
www.metsa.fi